

РІШЕННЯ

Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
з питання: «Про затвердження нової редакції «Положення про **eScriptorium** –
електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки і освіти» та
«Положення про електронний архів періодичних видань із фондів Центральної
наукової бібліотеки Харківського національного університету імені
В. Н. Каразіна – **KARAZIN.Back2News**»»
від 30 червня 2025 року, протокол № 17

Заслухавши інформацію проректора з навчально-педагогічної роботи
Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВА стосовно необхідності затвердження нової
редакції «Положення про eScriptorium – електронний архів рідкісних видань та
рукописів для науки і освіти» та затвердження «Положення про Електронний
архів періодичних видань із фондів Центральної наукової бібліотеки Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна – **KARAZIN.Back2News**», на
підставі підпункту 39, пункту 13.2 Статуту Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна, Вчена рада ухвалила:

1. Затвердити «Положення про eScriptorium – електронний архів рідкісних
видань та рукописів для науки і освіти» Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна» в новій редакції (додаток 1).

2. Визнати «Положення про eScriptorium – електронний архів рідкісних
видань та рукописів для науки і освіти» Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна», що введене в дію наказом від 10.04.2012 року
№0305-1/072 таким, що втратило чинність із дати введення в дію Положення,
затвердженого пунктом 1 цього рішення.

3. Затвердити «Положення про Електронний архів періодичних видань із
фондів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна – **KARAZIN.Back2News**» Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна» (додаток 2).

*Відповідальний: директор Центральної наукової бібліотеки Ірина
ЖУРАВЛЬОВА*

Термін виконання: до 01 липня 2025 року

Голова Вченої ради

Тетяна КАГАНОВСЬКА

Учений секретар

Олена ФРІДМАН

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА**

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО «eSCRIPTORIUM – ЕЛЕКТРОННИЙ АРХІВ
РІДКІСНИХ ВИДАНЬ ТА РУКОПИСІВ ДЛЯ НАУКИ І ОСВІТИ»**

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ТЕРМІНИ

- 1.1. Положення про eScriptorium – електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки і освіти, визначає основні поняття, склад, призначення, завдання та регламентує основні засади організації та управління електронним архівом eScriptorium.
- 1.2. Електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки і освіти eScriptorium формується та функціонує відповідно до наступних документів – Закону України «Про авторське право і суміжні права»; Цивільного кодексу України (Книга 4. «Право інтелектуальної власності» та Книга 5. «Зобов’язальне право»); Закону України «Про інформацію»; Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»; Закону України «Про культуру»; Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»; Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»; Положення про Українську цифрову бібліотеку; ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»; ДСТУ 7157:2010 Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості; ДСТУ ГОСТ 7.87:2008. СІБВС. Книжкові пам’ятки. Загальні вимоги; ДСТУ ГОСТ 7.50:2006 СІБВС. Консервація документів. Загальні вимоги; ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»; Положення про Центральну наукову бібліотеку Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; даного положення.
- 1.3. Електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки і освіти eScriptorium (далі eScriptorium) – це університетський електронний архів відкритого доступу, що накопичує в електронному вигляді рідкісні видання та рукописи, які є доступні для відтворення із фондів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (далі – ЦНБ) та надає до них постійний вільний доступ через Інтернет-мережу виключно з науковою та освітньою метою.
- 1.4. Повна назва: Електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки і освіти– eScriptorium

1.5.Скорочена назва: eScriptorium

1.6.Назва Електронного архіву **eScriptorium** є спеціальною назвою (*Scriptorium* у перекладі з латинської означає – «кімната для переписувача у монастирі», *e* – електронний).

1.7.Прямі посилання на eScriptorium розміщено на сторінках веб-сайтів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна та на головний сторінці Центральної наукової бібліотеки (далі – ЦНБ).

1.8.Адреса архіву в Інтернеті: **<https://escriptorium.karazin.ua/home>**

1.9.Бібліотеки ЗВО м. Харкова та України можуть приєднатися до участі в наповненні Електронного архіву eScriptorium шляхом підписання Договору про приєднання (*Додаток 1*).

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ:

- **Електронний документ** – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму.
- **Документи, вільно доступні для відтворення** – згідно Закону України «Про авторське право і суміжні права», це твори, на які вплив строк чинності авторського права; твори, які перейшли у суспільне надбання (ст. 31; 32).
- **Відкритий доступ (ВД)** – розміщення у мережі Інтернет матеріалів, доступ до яких дозволений правовласниками. Технічне здійснення доступу надається у будь-який час і без обмежень.
- **Депозитор** – особа, яку призначає керівництво бібліотеки для розміщення документів у електронному архіві.
- **Договір приєднання** – договір, умови якого встановлені Університетом, і який може бути укладений лише шляхом приєднання інших бібліотек України до договору в цілому. Бібліотеки, які висловили згоду на приєднання не можуть запропонувати свої умови договору (п.1 ст.634 Цивільного кодексу України).
- **Метадані** – це дані, що пов'язані та стосуються електронного документа, містять інформацію про його соціальну визначеність та розуміння змісту, контексту, структури. Метадані електронного документа мають елементи юридичних, ділових, організаційних, процедурних доказів цілісності електронного документа та його автентичності для авторів, користувачів та дослідників. Метадані є обов'язковим елементом процесу зберігання електронного документа.
- **Dublin Core – Дублінське ядро** (англ. *Dublin Core*) — формат метаданих для опису різних інформаційних ресурсів, в тому числі і в мережі Інтернет.
- **URL** – уніфікований локатор ресурсів або адреса ресурсу (англ. Uniform

Resource Locator — єдиний вказівник на ресурс, URL) — стандартизована адреса певного ресурсу (як-от документ або зображення) в Інтернет.

2. ОСНОВНА МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВУ eSCRIPTORIUM

2.1. Основна мета електронного архіву eScriptorium — накопичення, систематизація та зберігання в електронному вигляді цифрових копій книжкових пам'яток, рідкісних видань та рукописів, які зберігаються у ЦНБ Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

2.2. На електронний архів eScriptorium покладені наступні **функції**:

- науково-освітню, що спрямована на сприяння навчальному та науково-дослідницькому процесам;
- довідково-інформаційну, що спрямована на задоволення інформаційних запитів із різних галузей знань ресурсів ЦНБ;
- фондоутворюючу та фондозберігаючу, спрямовані на поповнення бібліотечного фонду електронними копіями рідкісних друкованих видань і рукописів та використання цих копій, що сприяє збереженню оригіналів документів.

2.3. Електронний архів eScriptorium, орієнтований на науковців, викладачів, аспірантів та студентів, виконує наступні **завдання**:

- підвищення якості обслуговування користувачів за рахунок надання ресурсів eScriptorium, забезпечення можливості оперативного і зручного пошуку у великих об'ємах різноманітної інформації;
- надання відкритого онлайн доступу, забезпечення користувачів електронними копіями книжкових пам'яток, рідкісних видань та рукописів із фондів ЦНБ, доступ до друкованих версій яких зазвичай обмежений, надання можливості працювати одночасно з одним і тим же виданням багатьом користувачам;
- сприяння фізичному збереженню документальної історичної спадщини для наступних поколінь, створення умов для подальшого консервування оцифрованих оригіналів та створення їх страхових цифрових копій;
- накопичення, упорядкування, централізоване та довготривале зберігання в електронному вигляді документів, що оцифровані у ЦНБ з дотриманням авторських прав, забезпечення їх постійно діючими незмінними URI-посиланнями;
- сприяння зростанню популярності фонду ЦНБ Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, а також інших університетських бібліотек, які приєдналися до участі в наповненні eScriptorium шляхом представлення раритетів з їхніх фондів у глобальній Інтернет-мережі;
- створення передумов для участі в загальноукраїнських та міжнародних проєктах, у тому числі, у проєктах: Всесвітня цифрова бібліотека, Європейська

3. СТРУКТУРА І ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВУ eSCRIPTORIUM

3.1. Структура eScriptorium складається з розділів за типами рідкісних видань у кореновому каталозі, кожний розділ має окремі колекції:

- рукописи та рукописні книги;
- інкунабули та палеотипи;
- іноземні стародруки;
- видання глаголичного, кириличного та гражданського друку;
- рідкісні українські видання (надруковані українською мовою незалежно від території та будь-якою мовою, гражданським чи латинським шрифтом на території сучасної України - до 1860 р., у тому числі періодичні);
- рідкісні та цінні видання XIX – початку XX ст.
- видання 20-30 років XX ст., перш за все, харківські;
- старовинні мапи, атласи та ін.

У разі потреби можуть створюватись інші розділи та колекції.

3.2. Склад архіву визначається відповідно до планів оцифровування документів ЦНБ (оцифровування пошкоджених видань, окремих колекцій фонду, створення електронних колекцій до визначних дат та ін.), також поповнюється документами за запитами кафедр Університету для освітнього процесу та наукової діяльності.

3.3. У електронному архіві eScriptorium можуть бути представлені будь які рідкісні та цінні видання, які за Законом України «Про авторське право і суміжні права» є вільно доступні для відтворення.

3.4. Хронологічні рамки для архіву обмежуються тільки Законом України «Про авторське право і суміжні права» (твори, на які вплив строк чинності авторського права; твори, які перейшли у суспільне надбання (ст. 31; 32)).

3.5. Період збереження матеріалів у eScriptorium є необмеженим. Матеріали у eScriptorium зберігаються з використанням найкращих практик управління даними, цифрового збереження та регулярного резервного копіювання файлів.

3.6. Документи можуть бути розміщені в електронному архіві як у повному обсязі, так і окремими фрагментами (окремі глави, статті, малюнки та ін.). Окремі частини документу розміщуються окремими файлами.

3.7. Інші університетські бібліотеки, які приєдналися до участі в наповненні eScriptorium надають документи зі своїх фондів після узгодження з планом оцифрування документів ЦНБ. Назва бібліотеки, яка надала документ для розміщення у eScriptorium, фіксується у метаданих.

4. ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВУ eSCRIPTORIUM

4.1.Електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки та освіти eScriptorium є веб-орієнтованою, кумулятивною та постійною базою даних, що створюється за допомогою програмного забезпечення відкритого доступу DSpace.

4.2.Принципи відбору примірника та його підготовки для оцифрування, здійснюються згідно затвердженого **«Регламенту створення цифрових копій книжкових пам'яток, рідкісних і цінних видань із фонду Центральної наукової бібліотеки Каразінського університету»**.

4.3.Електронний архів eScriptorium підтримує всі файлові формати, в яких створені матеріали, але рекомендуються для використання формати pdf.

4.4.Електронний архів eScriptorium наповнюється шляхом архівування документів депозитором, якого уповноважує ЦНБ. Депозитор створює метадані, що описують документ та розміщує в базі даних електронну версію документу.

4.5.Метадані, що супроводжують публікацію, містять заголовок, прізвище(-а) автора(-ів), бібліографічний опис, анотацію та ключові слова. Метадані створюються мовою оригіналу та українською мовою. Для документів, які планується представляти у міжнародних проєктах, перелік ключових слів та анотація надаються трьома мовами: мовою оригіналу, українською та англійською. Окремим файлом до документа можна приєднати текст повного наукового опису рідкісного видання у форматі pdf.

4.6. Електронний архів eScriptorium працює у режимі 24/7.

4.7.Електронний архів eScriptorium надає користувачам в Інтернет можливість пошуку (за автором, назвою, датою видання, ключовими словами, датою надходження у архів) та отримання повнотекстової цифрової копії документу з архіву.

4.8.Користувачі бібліотеки можуть звернутись до керівництва ЦНБ з проханням оцифрувати певне видання з фонду ЦНБ для розміщення його електронного варіанту у eScriptorium виключно з науковою або освітньою метою.

4.8.1. Оцифрування документів виконується безкоштовно лише для працівників Каразінського університету; науковців, викладачів, аспірантів, докторантів. Студентам університету, якщо цей документ призначений для наукової роботи, клопотання підписує науковий керівник.

4.8.2. Користувачі, які не відносяться до Каразінської спільноти оплачують роботи з оцифрування згідно Прейскуранту платних послуг ЦНБ.

4.9.eScriptorium створюється з науковою та освітньою метою. Комерційне використання ресурсів архіву, у тому числі у видавничій справі, заборонено.

5. УПРАВЛІННЯ ЕЛЕКТРОННИМ АРХІВОМ eSCRIPTORIUM

5.1.Загальне управління Електронним архівом рідкісних видань і рукописів для науки та освіти eScriptorium здійснює **Координаційна рада** з роботи над

електронним архівом. До складу Координаційної ради входять проректор з науково-педагогічної роботи, директор ЦНБ, директор Центру розвитку цифрового простору університету, заступник директора ЦНБ, завідувач відділу цифрових ресурсів, програмного і комп'ютерного забезпечення та дигіталізації фондів ЦНБ, інші відповідальні фахівці університету. Склад Координаційної ради затверджується наказом по університету.

5.2.ЦНБ Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна виступає основним виконавцем у створенні електронного архіву eScriptorium.

5.3.Технічну та програмну підтримку, працездатність бази даних електронного архіву eScriptorium забезпечує відділ цифрових ресурсів, програмного і комп'ютерного забезпечення та дигіталізації фондів ЦНБ Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

5.4.За збереження електронних документів у eScriptorium відповідає відділ цифрових ресурсів, програмного і комп'ютерного забезпечення та дигіталізації фондів ЦНБ Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

5.5.Усі суперечливі питання щодо включення або вилучення документів із електронного архіву eScriptorium, коло депозиторів, які можуть розміщувати документи, перелік документів і порядок їх розміщення вирішує Координаційна рада.

6. ПРИНЦИПИ ТА ПОЛІТИКИ СТВОРЕННЯ, ФУНКЦІОНУВАННЯ eScriptorium

6.1. Електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки і освіти eScriptorium створено на програмному забезпеченні відкритого доступу DSpace, розробки Массачусетського технологічного інституту та компанії Hewlett-Packard, що підтримує протокол обміну метаданими OAI-PMH (Open Access Initiative Protocol for Metadata Harvesting).

6.2. Електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки і освіти eScriptorium підтримує політику відкритого доступу.

6.3. eScriptorium інтегровано до міжнародного реєстру репозиторіїв відкритого доступу ROAR, міжнародного каталогу OpenDOAR. Політики зафіксовані в міжнародній базі даних політик відкритого доступу ROARMAP.

6.4. Політика змісту.

6.4.1. Електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки і освіти eScriptorium є **універсальним за змістом** відкритим електронним архівом, що представляє Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

6.4.2. Матеріали, що розміщуються в eScriptorium мають бути наукового, дослідницького, освітнього змісту.

6.4.3. Повнотекстові матеріали та інші цифрові дані не можуть бути проданими

або іншим чином реалізовані з комерційною метою та переведені в будь-які інші формати без офіційного дозволу Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

6.4.4. Основними мовами інтерфейсу репозитарію eKhNUIR є українська та англійська

6.4.5. Хронологічні рамки для eScriptorium не встановлюються.

6.4.6. За видами електронних ресурсів eScriptorium не має обмеження. Це можуть бути будь-які електронні текстові дані, електронні картографічні дані, електронні зображення, тощо.

6.4.7. eScriptorium підтримує всі файлові формати, в яких створено матеріали.

6.5. Політика щодо метаданих.

6.5.1. Під час розміщення твору в Електронному архіві рідкісних видань та рукописів для науки і освіти eScriptorium обов'язково заповнюються поля метаданих за схемою Dublin Core.

6.5.2. Будь-хто має доступ та може вільно використовувати метадані.

6.5.3. Копії творів, які розміщені в eScriptorium можуть бути відтворені, представлені чи передані третій стороні й збережені в базах даних у будь-якому форматі та на будь-якому носію з **некомерційною метою** без попереднього узгодження. При цьому обов'язково мають бути вказані такі дані: автор(и), назва та всі інші елементи бібліографічного опису; гіперпосилання та/або URL на сторінку оригінальних метаданих. Зміст твору не може бути змінений жодним чином.

6.6. Політика щодо збереження.

6.6.1. Період збереження матеріалів в Електронному архіві рідкісних видань та рукописів для науки і освіти eScriptorium є необмеженим.

6.6.2. Матеріали в eScriptorium зберігаються з використанням найкращих практик управління даними, цифрового збереження та регулярного резервного копіювання файлів.

6.6.3. Відкликання примірників з eScriptorium:

- Матеріали не вилучаються, за винятком окремих випадків.
- Відкликання можуть ініціюватися Координаційною радою.
- Причинами відкликання може бути національна безпека.
- Відкликання матеріалів здійснюється за поданням службової записки на ім'я директора ЦНБ з аргументацією причин відкликання твору або за рішенням Координаційної ради.

7. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

- 7.1. У дане Положення можуть вноситися правки, які пов'язані зі змінами діючого законодавства.
- 7.2. Зміни розглядаються на засіданнях Вченої ради університету та затверджуються наказом ректора.
- 7.3. При затвердженні нової редакції Положення, попереднє Положення втрачає чинність.

до Положення про «eScriptorium – електронний архів
рідкісних видань та рукописів для науки та освіти»
Центральної наукової бібліотеки Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

ДОГОВІР ПРИЄДНАННЯ до проєкту створення «eScriptorium - електронного архіву рідкісних видань та рукописів для науки та освіти»

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

Цей договір є договором приєднання до проєкту створення «eScriptorium – електронного архіву рідкісних видань та рукописів для науки та освіти», укладеним між бібліотекою _____ (далі Бібліотека-депозитор) в особі директора, який діє на підставі _____ і Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна (далі Університет), в особі _____, який _____ (а) _____ діє _____ на _____ підставі _____

2. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Електронний архів відкритого доступу – мережевий сервіс зі зберігання, систематизації та поширення документів (творів) у цифровому вигляді, що надається установою її працівникам та іншим зацікавленим особам.

Відкритий доступ (ВД) - розміщення у мережі Інтернет матеріалів, доступ до яких дозволений правовласниками. Технічне здійснення доступу всім охочим надається у будь-який час і без обмежень.

Документи, вільно доступні для відтворення - твори, на які вплив строк чинності авторського права; твори, які перейшли у суспільне надбання (ст. 31; 32).

Бібліотека-депозитор – це бібліотека, яка розміщує свої документи у електронному архіві, який створює та супроводжує на власному сервері Центральна наукова бібліотека Університету (далі - ЦНБ Університету).

Депозитор – відповідальна особа, яку призначає керівництво бібліотеки для розміщення документів у електронному архіві.

Договір приєднання – договір, умови якого встановлені Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна, і який може бути укладений лише шляхом приєднання депозиторів від інших бібліотек України до договору в цілому. Депозитор не може запропонувати свої умови договору (п. 1 ст. 634 Цивільного кодексу України).

3. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

Електронний архів eScriptorium (далі eScriptorium) створений з науковою та освітньою метою накопичує в електронному вигляді рідкісні видання та рукописи з фондів ЦНБ Університету (далі - бібліотека-адміністратор та головний депозитор) та інших бібліотек ЗВО України, що приймають участь у його наповненні (Бібліотек-депозиторів).

eScriptorium – це ресурс відкритого доступу, який розміщено на сервері Бібліотеки-адміністратора.

3.1. Розміщуючи свої документи в eScriptorium, Бібліотека-депозитор приймає умови цього договору та погоджується з Положенням про «eScriptorium - електронний архів рідкісних видань та рукописів для науки та освіти» у якому визначені основні поняття, призначення, завдання та функції архіву, зміст, основні принципи створення, функціонування та управління електронним архівом.

3.3. Бібліотека-депозитор підтверджує, що документи, електронні версії яких будуть розміщувати у відкритому електронному архіві eScriptorium, є вільно доступні для відтворення на які вплив строк чинності авторського права та які перейшли у суспільне надбання.

3.4. Бібліотека-депозитор підтверджує, що буде розміщувати в eScriptorium тільки електронні копії документів, оригінали яких належать саме цій бібліотеці. Цій бібліотеці належить право власності на оригінал – матеріальний об'єкт, в якому втілено твір (Ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

3.5. Бібліотека-депозитор погоджується з тим, що eScriptorium створюється для користувачів з науковою та освітньою метою. Використовувати документи з архіву eScriptorium з комерційною метою забороняється.